

Територіальні відміни інтелектуального потенціалу західних регіонів України на прикладі ЗНО та НМТ

Станіслав МИРОНЮК <https://orcid.org/0009-0000-3748-7789>

УДК 911.3:314.7:377.8(477.83/.86)

АНАЛІТИЧНА СТАТТЯ

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
кафедра Географії України та регіоналістики

Листування – myroniuk.stanislav@chnu.edu.ua

Ключові слова: інтелектуальний потенціал, зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО), національний мультипредметний тест (НМТ), децентралізація, післявоєнна відбудова України, освітня мережа, територіально-просторовий аналіз.

Анотація: Мета цієї публікації проаналізувати різноманітні аспекти інтелектуального потенціалу у регіонах України за допомогою оцінки результатів Зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) та Національного мультипредметного тесту (НМТ). Для досягнення даної мети було проаналізовано дані ЗНО та НМТ, а також визначення факторів, що впливають на інтелектуальний потенціал, оцінку ефективності заходів для його підвищення та формулювання рекомендацій для подальшого розвитку в післявоєнний період відбудови.

Інтелектуальний потенціал регіону виявляється через науково-інноваційну діяльність, що проявляється у винаходах, патентах та раціоналізаторських пропозиціях, що безпосередньо впливають на підвищення продуктивності праці. Ця сфера також включає науковий та технічний потенціал, а також сферу інтелектуальної власності. Інформаційно-комунікаційний аспект інтелектуального потенціалу включає комп'ютерне обладнання, засоби зв'язку, бази даних бібліотек і електронні системи, що створюють умови для розвитку та ефективного використання інтелектуальних ресурсів.

1. ВСТУП

Останні роки світового досвіду внесли певні зміни у наше уявлення про те, як розвивається суспільство. Раніше припускалося, що економічний розвиток країн залежить від їх природних ресурсів. Однак зараз пріоритетним став інтелектуальний потенціал країни. Існує пряма залежність між станом соціально-економічної системи країни та рівнем її інтелектуального потенціалу. Розвинені країни успішно використовують сучасні технології для досягнення інтенсивного економічного зростання, що визначає їхнє місце в світовій спільноті. Основну частку суспільного багатства вони створюють завдяки новій інтелектуальній еліті – фахівцям у сфері високих технологій, інформаційного виробництва та нових знань.

Успішний розвиток країни та її конкурентоспроможність на міжнародній арені значною мірою залежать від здатності максимально використовувати інтелектуальні здібності кожної працюючої особи. Високорозвиненим країнам, які діють на основі соціально орієнтованої ринкової економіки, властива висока увага до розвитку інтелектуальної складової суспільства. Вони активно стимулюють та розвивають інтелектуальні здібності свого

2025, 853; DOI: <https://doi.org/10.31861/geo.2025.853.44-53>

<https://geochnu.top/>

Open Access. © 2025 С.МИРОНЮК

опубліковано у Чернівецькому національному університеті

Ця робота ліцензується відповідно до

CC BY-NC-ND із Зазначенням Авторства – Некомерційна – Без Похідних 4.0 Міжнародна

населення, що дозволяє їм залишатися конкурентоспроможними на світових ринках високотехнологічних товарів і послуг (Жарінова 2009).

Країни, які недооцінюють важливість свого інтелектуального потенціалу, ризикують відстати від економічного розвитку та стикатися із спадом соціального розвитку. Україні сьогодні доводиться зіткнутися з гострими протиріччями між необхідністю модернізувати виробництво та реальним використанням інтелектуального потенціалу свого населення. Спостерігається недостатнє, неефективне та нераціональне використання інтелектуальних ресурсів працюючих, а також деформація стимулів до освітньо-професійного розвитку, що негативно впливає на можливості впровадження інновацій (Прошак 2003).

Мета статті полягає в аналізі різноманітних аспектів інтелектуального потенціалу у західних регіонах України за допомогою оцінки результатів ЗНО та Національного моніторингу якості освіти. Основні завдання включають аналіз даних ЗНО та НМТ, визначення факторів, що впливають на інтелектуальний потенціал, оцінку ефективності заходів для його підвищення та формулювання рекомендацій для подальшого розвитку, особливо у період післявоєнної відбудови.

Враховуючи повномасштабну війну РФ проти України, ми повинні розуміти, що якість освіти в багатьох, особливо прифронтових та тимчасово окупованих регіонах України, є досить низькою. Це пояснюється частими повітряними тривогами, в період яких не відбувається освітній процес, дистанційним навчанням, доступністю учнів до закладів освіти та багатьма іншими факторами. Тому врахування важливої ролі інтелектуального потенціалу у післявоєнній відбудові територіальних громад та регіонів в цілому, ефективного продовження процесу децентралізації в Україні сьогодні є важливим науковим та практичним завданням, вирішення якого потребує всебічних наукових досліджень різними фахівцями. Тому тема даного наукового дослідження є досить актуальною та має значне практичне значення.

2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Важлива роль у формуванні теоретичних основ інтелектуального потенціалу належить таким ученим, як С. Бебко (Бебко 2017), В. Прошак (Прошак 2003), М. Мурашко (Мурашко 2013), В. Гойло (Гойло 1998), О. Довгань (Довгань 2009), Є. Марчук (Марчук 1999), А. Жарінова (Жарінова 2009), Р. Солсо (Солсо 1996) та інші. У контексті сучасних змін у економіці України та активної міжнародної інтеграції, подальші дослідження в цьому напрямі є надзвичайно актуальними та важливими. Також важливим аспектом при дослідженні рівня інтелектуального потенціалу громади чи іншої території варто вивчати особливості територіальної організації та функціонування освітньої мережі. Саме під час децентралізації у сфері освіти варто враховувати показники транспортної та пішохідної доступності до різних типів та ступенів закладів освіти (Zayachuk M. & al. 2021).

У дослідженні територіальних відмін інтелектуального потенціалу регіонів України за результатами ЗНО та НМТ було використано комплексний підхід, який поєднує методи аналіз та синтез, просторовий аналіз, статистичної обробки даних, графічний та інші. Основою аналізу стали результати зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО-2021) та національного мультипредметного тесту (НМТ-2023). Для верифікації наукових результатів ЗНО обрано лише ті три предмети, які учні складали, як обов'язкові і в 2021 та в 2023 роках, а саме українська мова, історія України та математика. Саме комплексний підхід дозволив нам отримати науковообґрунтовані висновки дослідження.

3. РЕЗУЛЬТАТИ

Історія світового розвитку підтверджує, що ключовим фактором економічного зростання країни є її інтелектуальний потенціал. Він є гарантом її економічної стійкості та забезпечує безпеку. Термін «інтелект» (від латинського *intellectus* – розуміння, осмислення) відображає рівень розумових здібностей та мислення людини (Мурашко 2013).

В науковій теорії існує багато визначень терміну «потенціал». У загальному розумінні, потенціал (від латинського «*potentia*» і англійського «*potential*») означає силу, можливості, ресурси або засоби, які можуть бути використані. З відношенням до особистості, потенціал розглядається як особлива система внутрішніх ресурсів людини, які можуть бути використані для саморозвитку та досягнення соціально-важливих результатів через діяльність. Економічний потенціал описується як сукупність наявних та можливих до мобілізації ресурсів, засобів та елементів системи, що використовуються для досягнення економічного зростання та соціально-економічного прогресу (Великий тлумачний словник...2004).

У сучасному світі поняття інтелекту асоціюється як із розумовою діяльністю людини, так і зі штучним інтелектом, який створений для відтворення окремих інтелектуальних процесів людського розуму, таких як сприйняття інформації та міркування, за допомогою машинних систем.

У філософському контексті інтелект розглядається як здатність до мислення, проникливість, а також сукупність розумових функцій, таких як порівняння, абстрагування, формування понять, судження та висновки. Д. Векслер визначає інтелект як здатність до раціонального мислення та дії відповідно до зовнішнього оточення. Л. Терман розглядає інтелект як здатність розв'язувати проблеми нестандартним (творчим) методом. Д. Штернер вбачає інтелект у здатності особи отримувати новий вид знань. (Стратегічні виклики XXI століття суспільству...2007). В.Прошак розглядає інтелект як здатність ефективно реагувати на будь-яку, особливо нову, ситуацію шляхом адаптації поведінки та розуміння взаємозв'язків між діями, спрямованими на досягнення поставленої мети. Ця здатність здобувається та розвивається фахівцями під час навчання та самонавчання, і тому виявляється динамічною (Прошак 2003).

Згідно з визначенням Р. Солсо, інтелект – це здатність свідомо засвоювати, відтворювати і використовувати знання для розуміння як конкретних, так і абстрактних ідей, понять та відносин між об'єктами та ідеями. Робота людського інтелекту відбувається на трьох рівнях: підсвідомості, звичайної свідомості і надсвідомості. Більшість ментальної діяльності людей відбувається на рівні звичайної свідомості, де можливо досягати мети логічно та послідовно (Солсо 1996).

Соціально-економічне багатство інтелекту, за словами В. Гойло, не обмежується лише розумовими якостями, а також включає різноманітні моральні, психологічні, емоційні та особистісні аспекти, що сприяють виконанню інтелектуальних завдань. Це включає сили волі, творчу жагу, чесність, а також навички і стратегії розумової праці (Гойло 1998).

Термін «регіон» походить від латинського «*region*», що означає певну територіальну одиницю з унікальними характеристиками. Використовується в різних науках, а саме: географії, історії, адміністрації та економіки, що дозволяє виділити ключові сфери та суб'єкти, важливі для формування інтелектуального потенціалу регіону (Великий тлумачний словник...2004).

Розглядаючи різні підходи до розуміння поняття «інтелектуальний потенціал регіону», варто звернути увагу на визначення О. Довгань, де цей термін описується як комплексний ресурс, що включає освітні, наукові, інноваційні та культурні складові, формовані історичними, економічними, соціальними та культурними чинниками розвитку регіону (Довгань 2009).

Ми вважаємо, що інтелектуальний потенціал регіону є частиною загального людського потенціалу та відображає здатність суспільства до творчого розвитку нових знань, технологій і продуктів. Цей потенціал можна виміряти через фізичний, освітній, науково-інноваційний, інформаційно-комунікаційний та соціально-культурний потенціали.

С. Миронюк

Територіальні відміни інтелектуального потенціалу західних регіонів України на прикладі ЗНО та НМТ

Фізичний потенціал (трудовий ресурс) відображає рівень використання інтелектуального потенціалу регіону у трудовій сфері. Ця характеристика виражається у відсотках населення, здатного до реалізації свого інтелектуального потенціалу.

Ще однією важливою складовою інтелектуального потенціалу регіону є освітня сфера. Рівень та якість освіти визначають можливості для здійснення трудової діяльності та впливають на загальний інтелектуальний розвиток та конкурентоспроможність регіону (Грішнова 2004).

Інтелектуальний потенціал регіону виявляється через науково-інноваційну діяльність, що проявляється у винаходах, патентах та раціоналізаторських пропозиціях, що безпосередньо впливають на підвищення продуктивності праці. Ця сфера також включає науковий та технічний потенціал, а також сферу інтелектуальної власності. Інформаційно-комунікаційний аспект інтелектуального потенціалу включає комп'ютерне обладнання, засоби зв'язку, бази даних бібліотек і електронні системи, що створюють умови для розвитку та ефективного використання інтелектуальних ресурсів.

Узагальнення різноманітних підходів до визначення інтелектуального потенціалу регіону допомагає краще зрозуміти його значення та механізми формування. Це особливо актуально в сучасному суспільстві, де інтелектуальний потенціал визнається як ключовий аспект стратегічного розвитку регіону.

М. Мурашко підкреслює, що інтелектуальний потенціал регіону визначається його здатністю створювати, акумулювати та ефективно використовувати інтелектуальні ресурси для досягнення високого рівня соціально-економічного розвитку. Він формується під впливом різних чинників, таких як соціальний, демографічний, фінансовий, інформаційно-комунікаційний, освітній, науково-технологічний, інноваційний та інфраструктурний. Цей перелік може бути розширений або уточнений шляхом включення нових елементів або розгортання вже наявних складових (Мурашко 2013).

Наше трактування цього поняття полягає в тому, що інтелектуальний потенціал регіону представляє накопичені інтелектуальні ресурси населення, які можуть бути використані для забезпечення високої конкурентоспроможності регіону та національного інтелектуального прогресу. У сучасних умовах господарювання, ключовою характеристикою працівника є його рівень освіти, оскільки це визначає наявність знань, умінь і навичок, які можуть бути успішно використані у професійній діяльності.

О. Грішнова відзначає, що освіта відіграє вирішальну роль у сприянні економічному зростанню через кілька важливих механізмів. По-перше, підвищення освіти та кваліфікації працівників призводить до збільшення їх продуктивності шляхом поліпшення умов праці та здатності виконувати завдання, які потребують високих навичок. Відомий як «розподільчий ефект освіти», другий механізм полягає у розвитку ділових навичок та підприємницького потенціалу людей, що дозволяє їм ефективно вирішувати завдання та приймати правильні рішення. Крім того, освічені люди мають більшу чутливість до нових наукових ідей та технологічних розробок, що сприяє їх швидшому впровадженню в практику. Це сприяє поширенню наукових досягнень та загальному зростанню продуктивності праці та економічному розвитку (Грішнова 2004).

Отже, удосконалення системи освіти та підвищення рівня освіченості населення є ключовими факторами успішного економічного розвитку.

В роботі С. В. Бебко великий акцент приділяється важливості вищої освіти персоналу, яка проявляється у багатьох аспектах. Зокрема, вона сприяє підвищенню продуктивності праці, стимулює працівників до інновацій та нових ідей, розвиває їхню здатність приймати самостійні рішення, що зменшує час між науковими відкриттями та їхнім впровадженням. Окрім цього, вища освіта сприяє активному впровадженню нових технологій та відкриттів завдяки концентрації висококваліфікованих дослідників у вищих навчальних закладах (Бебко 2017).

Таким чином, рівень освіти визначає якість робочої сили та має важливе значення для розвитку підприємств як у виробничому, так і в економічному аспектах. Це вимагає постійної уваги та дослідження його динаміки для запобігання та подолання негативних тенденцій.

У дослідженні було зосереджено увагу на комплексі організаційних процедур, що спрямований на оцінку рівня навчальних досягнень випускників середніх навчальних закладів. Основними засобами для цього використовуються ЗНО (Зовнішнє незалежне оцінювання) та НМТ (Національного мультипредметного тесту).

ЗНО відіграє ключову роль у визначенні рівня підготовки випускників для вступу до вищих навчальних закладів. Цей тестовий формат дозволяє об'єктивно оцінити знання та вміння студентів у різних предметних галузях. Завдяки стандартизованому підходу, ЗНО створює можливість порівняти досягнення учнів з різних регіонів та навчальних закладів.

Зовнішнє незалежне оцінювання спрямоване на підвищення рівня освіти в Україні та гарантує рівний доступ громадян до вищої освіти згідно з конституційними правами. Це також забезпечує виконання Державного стандарту базової та повної середньої освіти, аналізує стан системи освіти та прогнозує її розвиток.

У 2022 році, внаслідок повномасштабного російського вторгнення в Україну, було введено вступне випробування на бакалаврат у формі НМТ. Це визначено наказом УЦОЯО від 11.05.2022 року №33. Завдання НМТ відповідають матеріалам програм ЗНО з навчальних предметів і є аналогічними до тих, що використовуються у ЗНО. Важливо відзначити, що НМТ не містить завдань з відкритою формою відповіді ([Український центр оцінювання якості освіти](#)).

Аналіз цих організаційних процедур надає можливість зробити об'єктивні висновки щодо якості освіти та ефективності системи навчання, що відіграє важливу роль у підготовці молодого покоління до подальшого життя та кар'єрного розвитку.

Для проведення самостійного дослідження були використані дані з Українського центру оцінювання якості освіти, після чого було здійснено аналіз результатів освітніх оцінювань, враховуючи різні показники. Були взяті результати ЗНО за 2021 рік та результати НМТ за 2023 рік. В якості стандарту були обрані такі предмети, як українська мова, історія України та математика. Для систематизації та кращого розуміння було розраховано середнє арифметичне для цих предметів у кожному регіоні.

Наведена Таблиця 1 містить результати тестів ЗНО в 2021 році та оцінює інтелектуальний потенціал різних регіонів України за шкалою від 100 до 200 балів.

Таблиця 1. Результати оцінювання тесту ЗНО в 2021 році

Регіон	Бал за шкалою (мін)	Бал за шкалою (середнє)	Бал за шкалою (макс)
м. Київ	100.0	147.5	199.5
Вінницька область	100.0	141.8	199.0
Волинська область	100.0	147.3	199.0
Дніпропетровська область	100.0	139.7	199.5
Донецька область	100.0	141.1	200.0
Житомирська область	100.0	143.2	199.5
Закарпатська область	100.0	137.3	198.5
Запорізька область	100.0	138.8	199.0
Івано-Франківська область	100.0	143.6	200.0
Київська область	100.0	144.4	200.0
Кіровоградська область	100.0	142.0	198.5
Луганська область	100.0	141.0	200.0
Львівська область	100.0	150.9	199.5
Миколаївська область	100.0	138.9	199.5
Одеська область	100.0	140.8	200.0
Полтавська область	100.0	142.1	199.5
Рівненська область	100.0	144.2	199.5
Сумська область	100.0	144.3	199.5
Тернопільська область	100.0	144.5	199.5
Харківська область	100.0	145.0	200.0

С. Миронюк

Територіальні відмінності інтелектуального потенціалу західних регіонів України на прикладі ЗНО та НМТ

Херсонська область	100.0	141.2	199.0
Хмельницька область	100.0	143.1	199.0
Черкаська область	100.0	144.7	199.0
Чернівецька область	100.0	140.9	199.0
Чернігівська область	100.0	143.7	199.0

Для наочності найвищі показники результатів проілюстровано діаграмою (Рис.1.).

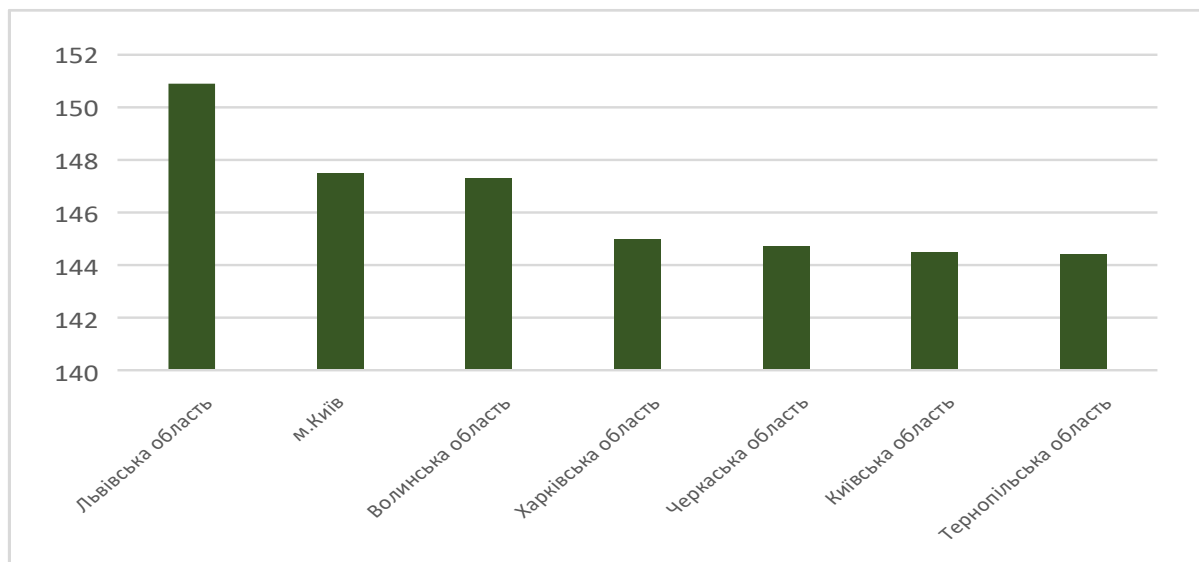

Рис. 1. Найвищі показники результатів ЗНО 2021 року

За результатами аналізу можна визначити, що середня оцінка інтелектуального потенціалу найвища в місті Києві та Львівській області, де вона досягає 147.5 та 150.9 відповідно. Найнижчий середній рівень інтелектуального потенціалу зафіксовано у Закарпатській області з оцінкою 137.3 балів.

В таблиці 2 проілюстровано результати оцінювання НМТ в 2023 році, з предметів – українська мова, історія України та математика.

Таблиця 2. Результати оцінювання НМТ в 2023 році

Region	Бал за шкалою (мін)	Бал за шкалою (середнє)	Бал за шкалою (макс)
м,Київ	100.0	145.1	200.0
Вінницька область	100.0	141.0	200.0
Волинська область	100.0	142.8	200.0
Дніпропетровська область	100.0	140.3	200.0
Донецька область	100.0	142.5	200.0
Житомирська область	100.0	139.9	200.0
Закарпатська область	100.0	139.2	200.0
Запорізька область	100.0	140.8	200.0
Івано-Франківська область	100.0	140.9	200.0
Київська область	100.0	141.5	200.0
Кіровоградська область	100.0	139.8	200.0
Луганська область	100.0	143.3	200.0
Львівська область	100.0	145.4	200.0
Миколаївська область	100.0	139.6	200.0
Одеська область	100.0	140.2	200.0
Полтавська область	100.0	140.2	200.0
Рівненська область	100.0	142.1	200.0
Сумська область	100.0	141.0	200.0
Тернопільська область	100.0	141.2	200.0
Харківська область	100.0	142.7	200.0

С. Миронюк

Територіальні відміни інтелектуального потенціалу західних регіонів України на прикладі ЗНО та НМТ

Херсонська область	100.0	144.0	200.0
Хмельницька область	100.0	141.1	200.0
Черкаська область	100.0	140.7	200.0
Чернівецька область	100.0	141.6	200.0
Чернігівська область	100.0	141.0	200.0

Для візуалізації результатів створено діаграму з найкращими показниками (Рис.1.).

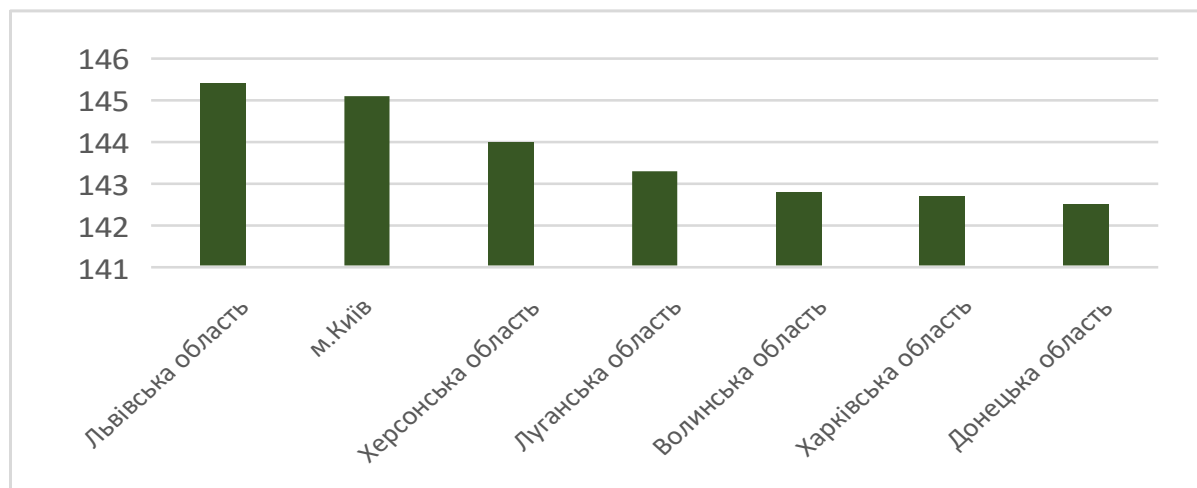

Рис. 2. Найвищі показники результатів НМТ 2023 року

За вказаними даними, місто Київ та Львівська область мають найвищий середній бал за шкалою від 100 до 200, який становить відповідно 145.1 та 145.4. Найнижчий середній бал спостерігається в Закарпатській області (139.2) (Рис.2).

Аналізуючи дані, можна побачити, що регіони Західної України, такі як Львівська, Волинська та Івано-Франківська області, відзначаються високим рівнем інтелектуального потенціалу, що відображається у високих середніх балах. Це свідчить про наявність ефективних освітніх програм та розвинену освітню інфраструктуру у цих регіонах. Варто відзначити, що цей високий рівень інтелектуального розвитку може бути результатом активної діяльності освітніх установ, наукових центрів та інших освітніх інституцій, які працюють у цих областях.

З іншого боку, Закарпатська область, хоч і має середній бал нижче середнього, все ж демонструє стабільний інтелектуальний потенціал. Це може бути пов'язано з унікальними особливостями розвитку цього регіону, включаючи етнічну та культурну різноманітність, яка сприяє розвитку креативності та інтелектуального потенціалу місцевого населення.

Отже, регіони Західної України мають свої унікальні особливості та потреби в розвитку. Для забезпечення сталого росту інтелектуального потенціалу усіх регіонів важливо продовжувати вдосконалювати якість освіти, підтримувати наукові дослідження та розвивати інноваційні програми. Це сприятиме створенню сприятливого середовища для розвитку талантів та забезпеченню рівних можливостей для всіх громадян країни.

У Львові відзначаються найвищі показники освітніх досягнень, що можна пояснити кількома факторами. По-перше, Львів – це велике місто, яке притягує інтелектуальні ресурси з усього регіону, включаючи талановитих учнів і викладачів. Крім того, у Львові розташовано багато вищих навчальних закладів, що сприяє підготовці студентів до ЗНО та НМТ. Наявність великої кількості спеціалістів сприяє якісній підготовці школярів та підвищує їхні шанси на успішне складання вступних іспитів. Крім того, важливою є загальна атмосфера цінності освіти та навчання в місті, а також орієнтація на вступ до вищих навчальних закладів, що підтримує мотивацію школярів до навчання та досягнення високих результатів.

У нашому аналізі виявлено, що міста на заході від Києва мають вищі показники успішності, але чому так і чому учні інших великих міст не потрапили до кращих – тема окремого дослідження.

В Україні починаючи із 2015 року відбувається складний процес децентралізації влади, який передбачає передачу більших повноважень, в тому числі і фінансових, низовим одиницям територіального устрою. В 2021 році було завершено адміністративно-територіальну реформу із формування саме таких одиниць – укрупнених районів та територіальних громад. Саме функціонування, територіальне та просторове планування розвитку громад потребує нових фахівців, які будуть спроможні комплексно оцінити територію, та запропонувати шляхи розвитку громад в різних сферах соціально-економічного становища. Саме рівень забезпеченості населення інтелектуальними здібностями в громадах і буде сприяти їх розвитку.

Слід відмітити, що із лютого 2022 року ведеться повномасштабна війна рф проти України, що спричинило цілу низку проблем, а саме: недостатнє фінансування; дистанційне навчання (розпочалося ще в березні 2020 року у зв'язку із пандемією COVID-19); виїзд населення за кордон, особливо тих учнів, які закінчують ЗЗСО I-III ступенів; старінням населення; зниженням рівня IQ, особливо серед молодого населення (18-35 років) та багатьма іншими. Саме подолання цих проблем буде одним із першочергових завдань для вирішення у найближчі роки післявоєнної відбудови та відновлення України.

4. ВИСНОВКИ

Інтелектуальний потенціал нації стає головною силою, що приводить до економічного та соціального просування не лише в Україні, а й у всьому світі. Основою для перетворень і економічного зростання в країні є належна наукова база у сфері використання національного інтелектуального потенціалу. Це вимагає створення сприятливих умов для стійкого розвитку і збільшення ринку інтелектуальної власності, що є найбільш прогресивною формою економічних відносин у сучасному світі. Вище зазначені дані можуть бути використані для порівняння рівня розвитку різних регіонів та прийняття рішень з покращення освіти та науки в Україні. Важливо враховувати ці різноманітності регіонів при розробці політики в галузі освіти з метою підвищення загального інтелектуального потенціалу країни.

Можна вважати, що міста з вищими середніми балами мають більший інтелектуальний потенціал освітньої системи. Водночас, дані також свідчать про необхідність удосконалення освітніх програм та інфраструктури в регіонах з меншими середніми балами для забезпечення рівної доступності до якісної освіти та підвищення рівня інтелектуального розвитку.

Україна зіштовхнулася із багатьма проблемами, які виникли внаслідок повномасштабної війни і помітно впливають на процес формування інтелектуального потенціалу громад та регіонів в цілому. Тому їх вирішення буде першочерговим завданням у післявоєнній відбудові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бебко, С. (2017). Значення вищої освіти у сучасних соціально-економічних трансформаціях. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки*, № 1(350), 71-77. [Bebko, S. (2017). Znachennia vyshchoi osvity u suchasnykh sotsialno-ekonomichnykh transformatsiakh. *Naukovyi visnyk Shkhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu im. Lesi Ukrainky. Seriya: Pedagogichni nauky*, № 1(350), 71-77.]
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 170 000 слів і словосполучень. (2004). 1440. [Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy: 170 000 slov i slovospoluchen. (2004). 1440.]
3. Гойло, В. (1998). Інтелектуальний капітал. *Світ. Економіка та міжнародні відносини*, № 11, 71-72. [Hoilo, V. (1998). Intelktualnyi kapital. *Svit. Ekonomika ta mizhnarodni vidnosyny*, № 11, 71-72.]

4. **Гришнова, О.** (2004). Освіта як чинник розвитку і економічного зростання України. *Демографія та соціальна економіка*, № 1-2, 93-101. [Hrishnova, O. (2004). Osvita yak chynnyk rozvytku i ekonomichnoho zrostannia Ukrainy. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, № 1-2, 93-101.]
5. **Довгань, О.** (2009). Сутність та особливості визначення поняття «інтелектуальний капітал». *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*, №6 (Т.2), 153-157. [Dovhan, O. (2009). Sutnist ta osoblyvosti vyznachennia poniattia «intelektualnyi kapital». *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, №6 (Т.2), 153-157.]
6. **Жарінова, А.** (2009). Інтелектуальна власність як фундамент інноваційного розвитку економіки України. *Інтелектуальна власність*, № 4, 22-26. [Zharinova, A. (2009). Intelektualna vlasnist yak fundament innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy. *Intelektualna vlasnist*, № 4, 22-26.]
7. **Марчук, Є.** (1999). Стратегічна орієнтація суспільства – рух на випередження. *Стратегічна панорама*, № 4, 15-18. [Marchuk, Ye. (1999). Stratehichna oriiientatsiia suspilstva – rukh na vyperedzhennia. *Stratehichna panorama*, № 4, 15-18.]
8. **Мурашко, М., Назарко, С.** (2013). Стратегічні орієнтири освітнянської компоненти у формуванні інтелектуального потенціалу регіону. *Бізнес-Інформ*, № 5, 129-134. [Murashko, M., Nazarko, S. (2013). Stratehichni oriientyry osvitiianskoi komponenty u formuvanni intelektualnoho potentsialu rehionu. *Biznes-Inform*, № 5, 129-134.]
9. **Прошак, В.** (2003). Концепція інтелектуального капіталу у сучасній економічній теорії. *Вісник Львівського університету. Серія: Економічна*, вип. 32, 593-599. [Proshak, V. (2003). Kontseptsiiia intelektualnoho kapitalu u suchasni ekonomichnii teorii. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: Ekonomichna*, vyp. 32, 593-599.]
10. **Солсо, Р.** Когнітивна психологія: Пер. с англ. (1996). Львів.: Тривола, 600. [Solso, R. Kohnityvna psykholohiia: Per. s anhl. (1996). Lviv.: Tryvola, 600.]
11. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України. У 3-х т. (2007). 544. [Stratehichni vyklyky KhKhI stolittia suspilstvu ta ekonomitsi Ukrainy. U 3-kh t. (2007). 544.]
12. **Zayachuk, M., Kostashchuk, I., Darchuk, K. & Bilous, Yu.** (2021). Geoinformation technologies as a basis for research of the optimal location of general secondary education institutions (on the example of Chernivtsi city territorial community). *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, Vol. 30, №2, 389-401.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

13. Український центр оцінювання якості освіти. [Ukrainskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity.] [Джерело](#)

S. Myroniuk

Territorial variations of the intellectual potential of regions of Ukraine (using the example of ZNO and NMT)

Keywords: intellectual potential, external independent assessment (ZNO), national multi-subject test (NMT), decentralization, post-war reconstruction of Ukraine, educational network, territorial-spatial analysis.

Abstract: The article analyzes the spatial variations in the intellectual potential of the regions of Ukraine based on the results of the 2021 external independent assessment (ZNO) and the 2023 national multi-subject test (NMT), which are considered as indicators of the quality of school education and, accordingly, the level of human capital development. Three academic disciplines were selected for analysis, which were mandatory for passing for the testing results selected for analysis.

The purpose of this publication is to analyze various aspects of the formation of intellectual potential in the regions of Ukraine by evaluating the results of ZNO and NMT. To achieve this goal, the data of selected tests were analyzed, as well as the factors influencing the level of intellectual potential were identified, the effectiveness of measures to increase it was assessed, and recommendations for further development in the post-war reconstruction period were developed.

The intellectual potential of the region is manifested through scientific and innovative activities, which are manifested in inventions, patents and rationalization proposals that directly affect the increase in labor productivity. This area also includes scientific and technical potential, as well as the area of intellectual

С. Миронюк

Територіальні відміни інтелектуального потенціалу західних регіонів України на прикладі ЗНО та НМТ

property. The information and communication aspect of intellectual potential includes computer equipment, communication facilities, library databases and electronic systems that create conditions for the development and effective use of intellectual resources.

The methodological basis of the study was the principles of territorial analysis of human intellectual potential based on the results of an independent assessment of the quality of knowledge of students – graduates of secondary education institutions of I-III levels. The main source of information was the statistical data of the Ukrainian Center for Education Quality Assessment on the results of ZNO and NMT by regions of Ukraine in comparison with 2021 and 2023. The analysis covered average scores in basic academic disciplines (Ukrainian language, mathematics, history of Ukraine), which are key for the formation of the general intellectual level of graduates, and were also mandatory for passing both tests. In the study of territorial differences in the intellectual potential of the regions of Ukraine based on the results of ZNO and NMT, a comprehensive approach was used, which combines methods of analysis and synthesis, spatial analysis, statistical data processing, graphic and others.

It was found that the average score of intellectual potential is highest in the city of Kyiv and Lviv oblast, where it reaches 147.5 and 150.9, respectively. The lowest average level of intellectual potential was recorded in Zakarpattia oblast with a score of 137.3 points.

It is also worth noting that the city of Kyiv and Lviv oblast have the highest average score on a scale from 100 to 200, which is 145.1 and 145.4, respectively. The lowest average score is observed in Zakarpattia oblast (139.2).

The analysis results show that the regions of Western Ukraine, in particular Lviv, Volyn and Ivano-Frankivsk, demonstrate increased indicators of intellectual potential, as evidenced by high average results of ZNO and NMT. This situation may be due to the presence of a developed educational infrastructure and the implementation of effective educational strategies. A significant role in this is also played by the high activity level of educational and scientific institutions operating in the territories of these regions. Lviv has the highest indicators of educational achievements, which can be explained by several factors. First, Lviv is a large city that attracts intellectual resources from the entire region, including talented students and teachers. In addition, Lviv is home to many higher educational institutions, which contributes to the preparation of students for ZNO and NMT.

The applied approaches allowed not only to trace the modern spatial configuration of educational achievements, but also to identify sustainable regional trends that can be used to shape a policy of balanced territorial development. The results obtained can be used to improve state educational and regional policies aimed at reducing territorial inequality in access to quality education.